

Рецензия

за дисертационен труд на тема

Градът и неговото активно гражданство.

Активното гражданство и новите политики за управление на градовете на Миглена Красимилова Герасимова

Редовен докторант към Катедра Социология, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата 05.11.01. (Социология). Научен ръководител проф. ДСН Майя Димитрова Грекова.

От професор д-р Петя Любомирова Кабакчиева, Катедра Социология, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, член на научното жури, назначено със заповед на Ректора № РД 38-139/12.02.2018 г.

1. Представяне на дисертацията.

Обикновено тази част се започва с формално представяне, описано в автореферата. Дисертационният труд се състои от увод, три глави и заключение, шест приложения - два гайда за интервюта и четири документа за граждански инициативи, общо 202 страници с приложенията. Библиографията включва 119 заглавия, от които 77 на български и 24 на английски език. От тях повече от половината са документи и програми - 29 доклада; 9 плана и програми, 17 законови и нормативни документа, 7 финансиращи програми. Допълнително са посочени 28 интернет страници на релевантни към темата инициативи. Публикациите по темата на дисертацията, доколкото мога да се ориентирам, са три, тъй като две се повтарят – едната е качена в academia.edu и дублира публикацията от докторантския сборник; две са на английски език.

Отвъд това формално представяне, тази дисертация, по моята оценка, е интересно и перспективно явление. Тя е в полето на социологията, но е написана от урбанист – Меглена Герасимова е магистър и бакалавър по урбанизъм от УАСГ, а и, това е не по-малко важно, граждански активист. Този специфичен опит бележи както стилистиката, така и структурата и съдържанието на дисертацията. Докторантката видимо изпитва остра необходимост да осмисли социологически точно опита си на урбанист и активист,

милеещ за интегрираното градско развитие на София. Макар и като методи, използвани в докторската теза, да са посочени анализ на нормативни документи; полу-структурирани интервюта /с представители на НПО и на общинската и държавните администрации, и с двама проектанти/; фокус групово дискусия; наблюдения в Инициативните комитети, цялата дисертация носи патоса на човек, участващ в процесите, които изследва, и затова мисля, че водещият метод е този на включеното наблюдение. Дисертационният труд няма теоретични претенции, а синтезира съществуващ опит в областта на правенето на градоустройствени политики в града – в случая София, и включването-изключването на гражданите в тези политики. В този смисъл докторската теза сама по себе си е особен и важен социологически документ за отношенията местна власт – граждани, в определен момент.

Дисертационният труд е верен на дефинирания си предмет – „взаимодействието и резултатът/успеваемостта в съвместната работа между НПО, администрация и граждани в контекста на проекти и инициативи, свързани с физическите характеристики на града, градските пространства и изкуствата в тях“ /стр.10/. В текста докторантката настойчиво търси отговор на основния изследователски въпрос: „Как в условията на българския град и създаване на политики за неговото управление могат да се включат активно и успешно граждани, НПО и как може да се дефинира ясна позиция за развитието му, около която да се обединят всички страни в този процес?“ /стр. 9/.

Трите основни актьора в така дефинирания предмет, както се вижда, са НПО, администрация и граждани и затова целта на изследването е „да потърси възможните причини за неуспешната комуникация между посочените вече „актьори“. Да проследи принципите на работа и групиране на активното гражданство и взаимоотношенията му с администрацията и проблемите, които срещат при работата си с нея и с гражданите като цяло. Да изведе успешни примери за постигнато добро ниво на комуникация и партньорство.“ /стр.11/.

Бих казала метафорично, че дисертацията набира скорост в трите си глави. Мисля, че първата глава, посветена на изясняване на изследователските проблеми и контекста на изследването, както и на въвеждането на основните понятия - „устойчиво развитие“ на градовете, „интегрирано градско развитие“, „гражданско участие“ и „градски НПО“, е най-слабата, основно в теоретичната си част, не в дефинирането на изследователските проблеми. Втората глава представя трите типа основни актьори, предмет на

дисертацията - НПО тата / разглеждат се три групи градски НПО - организациите на архитектите, урбанистите и инженерите; трансформираните еко организации; организациите на артистите;/ гражданите – тук има разграничение между „активното гражданство“ и гражданите; и „администрацията“, в процеса на тяхното взаимодействие и проблемите, които възникват в него. Третата, според мен най-силна глава, в първата си част анализира проблемите на градското планиране от 1989 г. до сега, обвързани с йерархията на плановете – Общия устройствен план, Интегрирания план за градско възстановяване и развитие и Подробния устройствен план; във втората си част появата и дейностите на гражданските обединения, наречени Инициативни комитети. Представят се по-конкретно четири инициативни комитети - Инициативен комитет за промяна в системата за градско планиране / Лаборатория за градско развитие /, Инициативен комитет за реформа в Наредбата за Обществени Обсъждания, Инициативен комитет „София – Зелена Столица“ и Обединение „Топлоцентра“, като този път акцентът е по-скоро върху модела за успешно взаимодействие с администрацията, въпреки че се отчитат и проблемите.

2. Приноси в дисертационния труд

Дисертацията, както отбелязах, няма теоретични амбиции, тя иска да разбере случващото се в градска среда и да помогне за оптимизиране на политиките в сферата на успешното градско развитие. В този смисъл нейните приноси засягат „производството“ на ново знание, както и приложни аспекти на правенето на политики, с фокус върху градските политики, но някои от анализите засягат по-широкото поле на взаимодействието между НПО и местна администрация.

И така, какви са приносите към нови знания. За първи път се предлага описание и анализ на така наречените от докторантката „градски НПОта“, т.е. тези, които се занимават с планиране и оптимизация на градската среда от гл.т. на интегрираното градско развитие. Докторантката предлага интересни техни типологии – от гл.т. на устойчивостта, тежестта, финансирането им. Това е емпиричен принос за градската социология.

Описанието и анализът на конкретните трудности и предизвикателствата пред „градските НПОта“ във взаимоотношенията им с гражданите и администрацията е много полезен за осмисляне на взаимодействието между значими основни актьори в правенето на градски политики и има практическо приложение за по-нататъшна

регламентация на това взаимодействие и в развитието на демокрация на участието на местно ниво. Много полезно е и представянето на програмите за финансиране и проблемите при кандидатстването.

Както казах, за мен най-силна е третата глава. Първо, подробният анализ на спецификата и йерархията на трите типа градско планиране, обвързани с Общия устройствен план, Интегрирания план за градско възстановяване и развитие и Подробния устройствен план е важен сам за себе си, но най-вече от гл.т. на извода, че „проблемът на градоустройството в София е начинът на планиране и организирането на процеса, а не самият инструмент, който е по-скоро следствие от този процес.“ /144 стр./, т.е. проблемът не е в самите планове, а в съществуващата система за изготвяне на различните типове планове. Този извод би следвало да има съществено влияние върху оптимизацията на градоустройствените програми в София и в този смисъл е важен принос за правенето на градски политики.

Второ, описанието на контекста на възникването и спецификата на т.нар. Инициативни комитети, подпомагащи градските политики. Всъщност, най-ценният емпиричен, приложен, но и възможен теоретичен принос на дисертацията е в описанието на процеса на структуриране на гражданското участие в правенето на градски политики в град София и в постепенното му налагане като партньор на администрацията в процеса на взимане на решения. Дисертацията проследява появата на градските НПОта, наследници на екологични, артистични, специфичен тип професионални и т.н. организации, не особено популярни и сред гражданите и пред администрацията; в развитието им до по-широко обхватни инициативни комитети и обединения, постепенно научили се на успешни ходове и изграждане на стратегии. Иначе казано, докторската теза е отвъд твърди констатации, а показва динамичната картина на взаимодействието на НПО, разширяващи се до „активно гражданство“, и т.нар. администрация в София в определен исторически период. Проследяването на тази динамика, както казах в началото, е само по себе си ценно историческо свидетелство, но и важен социологически документ за характера на това взаимодействие, който на свой ред има преки приложни импликации от гл.т. на възможни успешни резултати. Теоретичното осмисляне на този процес би могло да доведе до интересни и значими изводи за гражданското участие и специфики на структурирането на гражданското общество, които, за мое съжаление, не са предмет на интерес за докторантката, но тя не е и заявявала такъв интерес.

Но конкретният резултат от този анализ може да се формулира и като конкретен приложен принос - изведен е модел за успешно взаимодействие/партньорство между администрация и НПО в последната част на дисертацията.

3. Бележки

Имам основно два типа бележки, засягащи дисертацията. Първият тип засягат по-строго дефиниране на основни понятия и съжаление, че липсва поне известно любопитство спрямо подходите към теоретизацията им. Вторият тип бележки са свързани с по-прецизното използване на емпиричните данни и цитиранията.

По първия тип бележки. Мисля, че можеше по обстойно да се развият концепциите за устойчиво и интегрирано градско развитие – не от гл.т. на хронологичната им поява и институционализация, а от гл. т. на логиката им и при интегрираното градско развитие – показването на спецификата на различните политики - социални, икономически, екологически, културни, специфично градски.

Разбира се, аз, като човек занимавал се с гражданско общество, а и от гл.т. на темата на дисертацията, очаквах по-сериозни дефиниции на гражданското общество. На стр. 27 се твърди, че „Гражданското общество се свързва и разглежда като система или мрежа от НПО.“. На стр. 32 се въвежда понятието „активно гражданство“ като по-широко понятие, а НПО-тата се приемат като институционализираната форма на активното гражданство. На свой се ред се поставя като проблем фактът, че НПОтата трудно комуникират с, и не представляват интересите на гражданите. Използват се като синоними различни назовавания: „граждански сектор“, „гражданско общество“, „НПО“та, „гражданите и техните организации“, което не е добър академичен тон. Дефинирането на гражданско общество, поне през известното определение на Лондонското училище за икономика, би помогнало за по-ясното извеждане на отношенията между хора и групи с различна степен на гражданска активност. Подробното описание на различните модуси на гражданското общество, въвеждането на понятието „гражданско участие“ е важно, тъй като се разглеждат отношенията между граждани – активно гражданство и НПО, и се описват различни форми и степени на гражданска активност. Ако целта е била да се реконструира всекидневното разбиране за тези понятия – има такъв елемент в дисертацията, е добре това да се заяви в началото, но не мисля, че това е била целта.

Мисля също, че е било добре да се рефлектира повече върху отношението експертност – гражданско участие, но и частни и бизнес интереси – гражданско участие.

Задълбоченото осмисляне на дисертационната тема не би могло да мине без рефлексия върху отношението публично – частно, публична власт – публично благо – частни интереси. По сериозен поглед към Закона за местното самоуправление и местната администрация би бил полезен, както и разпластяването на различните позиции на „администрацията“, която като цяло е положена като единен субект в дисертацията, независимо че на моменти се появяват дистинкции. На места правят неприятно впечатление употребите на всекидневни изрази като „В ранните години на демокрацията“ стр. 113, стр. 118.

Както казах, вторият ми тип бележки, са свързани с по прецизното използване на емпиричните данни и цитиранията, както и с по-доброто цялостно оформяне на дисертацията. В много случаи повествованието се излива свободно, без цитирания на данни, интервюта, книги, написаните неща трябва да се приемат на доверие.

Цитиранията на книги, доколкото ги има, са в различни формати, понякога не се цитират страници /пример 111стр./ Можем да се досетим какво означават абривиатурите на интервютата, но беше добре да се опише начина им на кодиране.

Авторефератът отразява коректно съдържанието на дисертацията, както и приносите.

4. Лични впечатления

Познавам Меглена Герасимова като докторант на Катедра Социология – от катедрени заседания, обсъждания и докторантски семинари. Имам добри впечатления - за активен и буден човек. Нямам съвместни дейности с нея, както и конфликт на интереси.

5. Заключение

Дисертацията е полезен труд с приноси в урбаносоциологията, и по отношение на взаимодействието между форми на граждански обединения и администрацията при правенето на градски политики. Ето защо гласувам за присъждане на научната и образователна степен „доктор по социология“ на Миглена Красиминова Герасимова и препоръчвам на членовете на научното жури да вземат същото решение.